

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВПЛИВУ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА НАЦІОНАЛЬНІ ЕКОНОМІКИ

ВІТАЛІЙ ЗАПУХЛЯК,

здобувач кафедри міжнародної економіки

Тернопільського національного економічного університету

У статті розкрито тенденції інвестиційної діяльності країн, у т. ч. України, у післякризовий період. Проаналізовано інвестиційний клімат України та визначено основні фактори, що дестимулюють інвестиційну активність. Розглянуто напрями підвищення інвестиційної привабливості економіки України для іноземних інвесторів.

Ключові слова: *інвестиції, інвестиційний клімат, інвестиційний розвиток, інвестиційна активність, фінансова криза.*

Постановка проблеми та стан її вивчення. Перехід країн на новий етап економічного розвитку змушує їх адаптувати основні складові національної політики до викликів глобального простору. В основу такого розвитку має бути покладено ідею збереження національного суверенітету з урахуванням підвищення економічної активності України на світовій арені. Наша країна у 2011 р. продовжувала позиціонувати себе в зовнішньоекономічній діяльності, розвиваючи співробітництво з країнами світу, тому сьогодні постає нагальною проблема підтримки розвитку вітчизняної економіки як за рахунок внутрішніх, так і зовнішніх джерел інвестування.

Питання інвестиційного розвитку України в наукових працях розглядали В. Базилевич, І. Бланк, В. Гесць, Б. Губський, Д. Лук'яненко, А. Пересада, О. Рогач, А. Філіпенко, С. Якубовський та інші. Разом із тим, у науковій літературі не висвітлений вплив глобальних економічних трансформацій останніх років на створення в Україні сприятливого інвестиційного клімату.

Метою статті є огляд й аналіз стану інвестиційного розвитку України з урахуванням пріоритетів економічного розвитку та факторів формування інвестиційного клімату.

Виклад основного матеріалу. Упродовж останніх десятиліть спостерігалася стійка тенденція до зростання інвестиційної активності країн світу, проте світова фінансова криза своїм наслідком мала зниження обсягів світових іноземних інвестицій до 1114 млрд дол. США у 2009 р. У післякризовий період більшість країн світу, а не тільки Україна, зіштовхнулася з проблемами дефіциту інвестиційних ресурсів, оскільки інвестори згортали інвестиційні проекти через невпевненість у тривалості та наслідках фінансової кризи. У 2011 р. серед регіонів світу не було очевидного лідера за рівнем інвестиційної привабливості, а при виборі напряму інвестицій міжнародні інвестори вважали найбільш важливими факторами: розвиток транспорту й інфраструктури (63 %), стан телекомунікаційної інфраструктури (62 %) і прозорість політичного, правового та нормативного середовища (62 %) [1].

Лауреат Нобелівської премії Джемс Стігліц песимістично налаштований щодо економічного зростання в країнах у післякризовий період. Разом із тим, значущу роль у сприянні економічному розвитку країн та виходу зі стану рецесії він відводить інвестуванню, пропонуючи: "Спрямуйте кошти на інвестиції, і ці інвестиції сприятимуть більш високим темпам зростання" [2].

У 2010 р. у країнах Європи спостерігається по-жвавлення інвестиційної активності, зокрема у 22 країнах Центральної та Східної Європи кількість проектів із залученням прямих іноземних інвестицій становила 925, що дало можливість створити 65 372 нових робочих місця. За період 2006-2010 рр. Україна займала 10 місце серед цих країн, не покращивши своєї інвестиційної позиції (табл. 1), і залучила 31 проект прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у 2010 р.

Модернізація національної економіки неможлива без підвищення рівня її конкурентоспроможності на інноваційній основі та потребує створення об'єктивних причин для стимулювання інвестиційної активності в Україні.

Інвестиційний клімат формується під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників, основними з яких є політична нестабільність, нормативно-правове середовище, стійкість макроекономічного середовища, розвиток фінансово-кредитної системи та фінансового ринку, інвестиційна активність населення, розвиток інфраструктури, рівень інтеграції у світову економіку та ін. Основними законодавчими актами, які формують правову основу забезпечення інвестиційної діяльності в Україні, є: Закон України "Про інвестиційну діяльність"; Закон України "Про інноваційну діяльність"; Закон України "Про режим іноземного інвестування"; Закон України "Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом "єдиного вікна"; Закон України "Про концесію"; Закон України "Про загальні засади створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон"

Таблиця 1. - Проекти ПІІ, реалізовані в країнах Центральної та Східної Європи (2006 - 2010 рр.) [1]

Країна	Проекти ПІІ (2006-2010 рр.)	Частка в загальній кількості проектів	Кількість створених робочих місць
Росія	740	16 %	55768
Польща	719	16 %	85003
Румунія	572	12 %	49409
Угорщина	495	11 %	49873
Чехія	416	9 %	47055
Болгарія	247	5 %	18167
Словаччина	243	5 %	37179
Туреччина	231	5 %	20532
Сербія	200	4 %	25636
Україна	178	4 %	7487
Інші	580	13 %	25504
Разом	4621	100 %	421631

та інші. Разом із тим, нормативно-правова база регулювання інвестиційної діяльності в Україні знаходиться в процесі становлення, адже у Верховній Раді України зареєстровані та чекають розгляду такі законопроекти: проект Закону України "Про Фонд гарантування інвестицій на фондовому ринку" (реєстр. № 9069) (установлює порядок здійснення компенсаційних виплат інвесторам, які втратили свої кошти та/або цінні папери внаслідок недоступності інвестицій); проект Закону України "Про національні проекти" (реєстр. № 9638) (метою якого є створення правових засад для розв'язання стратегічних соціально-економічних проблем держави та додаткового залучення інвестицій інноваційним шляхом); проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо державної реєстрації іноземних інвестицій" (реєстр. № 9676 від 10 січня 2012 р.) (передбачає спрощення процедури державної реєстрації іноземних інвестицій органами державної реєстрації) [3].

У 2008 р. було затверджено Програму діяльності Кабінету Міністрів України "Подолання впливу світо-

вої фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток", де одним із пріоритетних завдань уряду визначено стимулювання інвестиційної діяльності через зменшення відпливу капіталу, активізацію інвестиційної діяльності, сприяння зростанню рівня капіталізації національних заощаджень та обсягів прямих іноземних інвестицій в Україну, створення умов для прискорення технологічної модернізації вітчизняного виробництва [4].

В економіку України у 2011 р. іноземними інвесторами вкладено 6473,1 млн дол. США прямих інвестицій, а обсяг інвестицій із початку інвестування на 1.01.2012 р. становив 49362,3 млн дол. США, що на 10,2 % більше обсягів інвестицій на початок 2011 р., та в розрахунку на одну особу - 1084,3 дол. Інвестиції надійшли зі 128 країн світу. Щодо секторального розподілу іноземних інвестицій, Україна посідає третє місце серед країн Центральної та Східної Європи за вкладеннями інвестицій у сферу фінансових послуг, 10 % від загальної кількості інвестиційних проектів у нашій країні - це логістичні проекти та 9 % спрямовані у виробництво продуктів харчування (рис. 1).

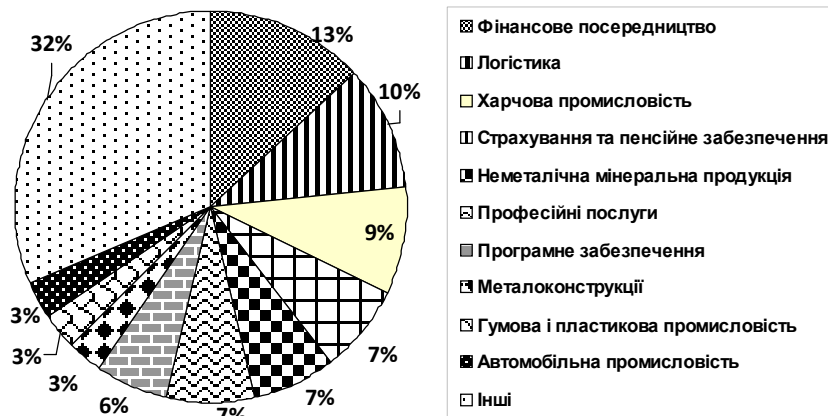

Рис. 1. Галузева структура ПІІ в економіку України за 2006-2010 рр. [1].

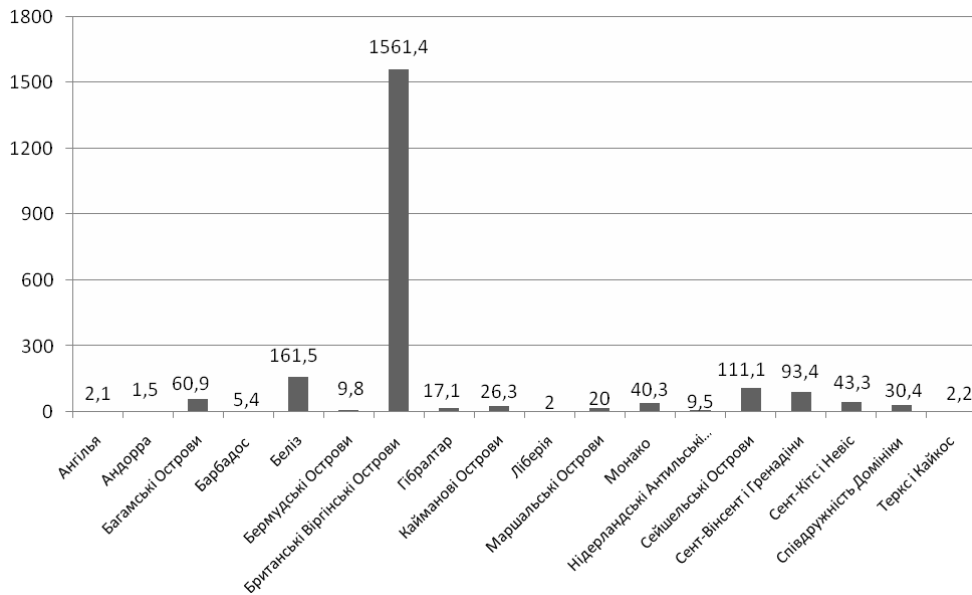
Основними інвесторами вітчизняної економіки залишаються країни Європейського Союзу, із яких було внесено 39411,2 млн дол. інвестицій (79,9 % загального обсягу акціонерного капіталу), а з країн СНД - 4011,3 млн дол. (8,1 %), із інших країн світу - 5939,8 млн дол. (12,0 %). Разом із тим, 25,6 % іноземних інвестицій було внесено з Кіпру. Зауважимо також, що в структурі українських інвестицій 2011 р. Кіпр знаходиться на одному з перших місць - 91,9 %.

Така ситуація справді є загрозливою для національної економіки, якщо врахувати особливості ведення й державного регулювання підприємницької діяльності на території Кіпру. До вступу в Європейський Союз Кіпр уважався потужним офшорним центром, який ним де-факто залишився й досі. Розпорядженням КМУ від 24.02. 2003 р. №77-р Кіпр було вилучено з переліку офшорних зон. За дослідженнями науковців, під юрисдикцію Кіпру підпадає най-

більше зовнішньоекономічних операцій: у 2010 р. 33 суб'єкти господарювання України здійснили фінансово-господарські операції на суму 84,9 млн грн, а за перше півріччя 2011 року - 50 суб'єктів господарювання на суму 496,1 млн грн [5].

Якщо проаналізувати надходження у вітчизняну

економіку коштів із офшорних зон відповідно до Розпорядження КМУ від 23.02.2011 р. №143-р [6], то на основі узагальнення даних рис. 2 можна стверджувати: Україна залежна від офшорного бізнесу, оскільки ці зони постачають в нашу країну значні кошти, не враховуючи інвестицій із Кіпру.

Джерело: Складено за даними Державної служби статистики України.

Рис. 2. Надходження прямих іноземних інвестицій в Україну з країн-офшорних зон за станом на 01.01.2012 р. (млн грн).

За ініціативи неурядової організації "Європейська бізнес-асоціація", яка об'єднує понад 750 європейських, міжнародних та вітчизняних компаній, що працюють в Україні, розраховується індекс інвестиційної привабливості. Цей індекс відображає національний інвестиційний клімат та розраховується щоквартально як середнє арифметичне оцінок п'яти запитань:

- Як Ви оцінюєте інвестиційний клімат в Україні?
- Як Ви оцінюєте поточний інвестиційний клімат для Вашої компанії в порівнянні з попередніми трьома місяцями?
- Які Ваші очікування щодо інвестиційного клімату в Україні на наступні три місяці?

- Чи прибутковим, на Ваш погляд, буде для нових учасників ринку інвестування в Україні протягом наступних трьох місяців?

- Які Ваші очікування щодо бізнес-середовища у Вашій основній галузі діяльності на наступні три місяці?

Структура індексу інвестиційної привабливості наведена в табл. 2, дані якої засвідчують таку тенденцію: більшість із опитаних не бачать позитивних змін в інвестиційному кліматі України в першому кварталі 2012 р., а оцінка інвестиційного клімату досягла рекордно низької позначки за останні роки - 1,7, як і прибутковість для нових учасників; в останні періоди дослідження спостерігається песимістична очікувана динаміка інвестиційного клімату.

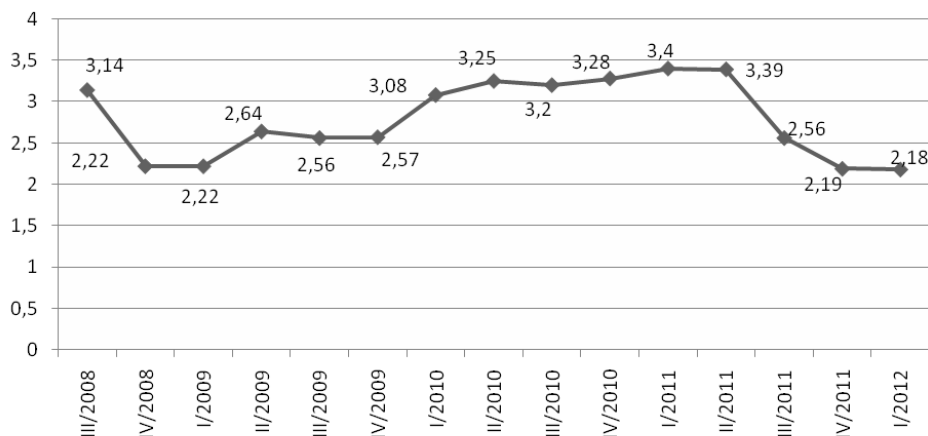
Таблиця 2. - Динаміка структурних елементів індексу інвестиційної привабливості за методикою ЄАБ

Складові індексу	III/08	IV/08	I/09	II/09	III/09	IV/09	I/10	II/10	III/10	IV/10	I/11	II/11	III/11	IV/11	I/12
Інвестиційний клімат (ІК) в Україні	3,1	2,3	2,0	2,3	2,2	2,1	2,7	3,8	3,6	3,5	3,7	3,7	2,3	1,8	1,7
Динаміка ІК за останні 3 місяці	2,8	1,8	2,1	2,7	2,5	2,6	3,2	3,2	3,1	3,4	3,6	3,5	2,5	2,2	2,2
Очікувана динаміка ІК у наступні 3 місяці	3,1	2,2	2,2	2,8	2,6	2,8	3,4	3,0	3,2	3,2	3,2	3,2	2,7	2,3	2,3
Прибутковість для нових учасників: наступні 3 місяці	3,4	2,3	2,4	2,7	2,6	2,5	2,9	3,3	3,2	3,2	3,4	3,4	2,6	2,3	2,1
ІК основної галузі: наступні 3 місяці	3,3	2,5	2,4	2,7	2,9	2,8	3,2	3,1	3,0	3,1	3,1	3,2	2,7	2,4	2,5

Джерело: Складено за даними Європейської асоціації бізнесу [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.eba.com.ua/ua/about/projects/investment-index>.

Поквартальна динаміка індексу інвестиційної привабливості наведена на рис. 3. Негативна динаміка індексу вказує на те, що в інвестиційній сфері України переважають негативні тенденції, які

суттєво стримують інвестиційну активність. Основними проблемами залишаються посилення адміністративного тиску на інвесторів та непрозорість законодавчої бази.

Джерело: Складено за даними Європейської асоціації бізнесу [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.eba.com.ua/ua/about/projects/investment-index>.

Рис. 3. Динаміка індексу інвестиційної привабливості за розрахунками ЄАБ.

Інвестиційна привабливість країн, розрахована міжнародними організаціями та асоціаціями, іноді скептично сприймається дослідниками. Але слід ураховувати при оцінюванні потенційного середовища вкладення інвестицій, що такі рейтинги дають змогу інвесторам простежити не саме значення індексу, а зміну його складових та зробити висновки про ефективність прийнятих державою регуляторних заходів.

Разом із тим, Україні володіє значним потенціалом для інвестиційного розвитку, але проблема недовіри інвесторів залишається однією з нагальних та невіршених. Як показує досвід багатьох країн світу, вагомими факторами при виборі країни інвестування є наявність сучасної та добре розвинутої інфраструктури, кваліфікована робоча сила, можливість участі іноземних інвесторів у процесах приватизації, умови ведення бізнесу та ін. Очевидним залишається той факт, що економіка України не може залежати лише від іноземних інвестицій і вони не стануть причиною вирішення усіх проблем, але активізація їх вкладення сприятиме економічному розвитку країни.

Висновки

Таким чином, вважаємо, що основними причинами низької інвестиційної активності в Україні є:

- нестабільність та непрозорість законодавчої бази з питань інвестиційної та підприємницької діяльності;
- надмірна зарегульованість інвестиційної діяльності, зокрема в частині дозвільної системи та адміністрування податків;
- складна ситуація в банківській сфері, зокрема в частині кредитування, та нестабільність валютного ринку;
- несприятлива кон'юнктура зовнішнього ринку;
- низька купівельна спроможність населення та ін.

Так, дослідження показує, що на формування

інвестиційного клімату в Україні важливий вплив мають не тільки зовнішні фактори, зокрема фінансова криза, але й внутрішні, найважливішими з яких є відсутність чіткої політики державного регулювання інвестиційної діяльності, що не може не позначатися на інвестиційних позиціях країни. Тому першочерговим завданням для вирішення означених проблем в Україні має стати стабілізація економічної та політичної ситуації, забезпечення прозорості нормативної бази та умов ведення бізнесу іноземними інвесторами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Звіт про прямі іноземні інвестиції в Україну - 2011 рік [Електронний ресурс]. - Режим доступу : [http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Ukraine-FDI-Report-2011-Ukr/\\$FILE/Ukraine-FDI-Report-2011-Ukr.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Ukraine-FDI-Report-2011-Ukr/$FILE/Ukraine-FDI-Report-2011-Ukr.pdf).
2. Stiglitz says European austerity plans are a "suicide pact" [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.telegraph.co.uk/finance/financialcrisis/9019819/Stiglitz-says-European-austerity-plans-are-a-suicide-pact.html>.
3. Інвестиційне законодавство: стан, проблеми, перспективи (Роз'яснення Міністерства юстиції України від 08.05.2012) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0015323-12>.
4. Постанова КМУ № 1107 від 20.12. 2008 р. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України (Програма діяльності КМУ "Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток") [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n0005120-08>.
5. Карлін М. І. Офшорні зони та їх вплив на економіку України / М. І. Карлін, А. О. Ковальчук, Н. М. Семенюк // Економічний форум. - 2012. - № 1 [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekfor/2012_1/11.pdf.
6. Розпорядження КМУ від 23.02.2011 р. № 143-р Про перелік офшорних зон [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/143-2011-%D1%80>.

V. Zapukhlyak

INVESTMENT DEVELOPMENT OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF WORLD FINANCIAL CRISIS ON NATIONAL ECONOMY

The article explores trends in investment countries, including Ukraine, post-crisis period. Analysis of investment climate in Ukraine and the main factors that destimulate investment activity. The directions of increase of investment attractiveness of Ukraine's economy to foreign investors.

Key words: investment, investment climate, investment development, investment activity, the financial crisis.

© В. Запукхляк

Надійшла до редакції 20.06.2012

УДК 336.71

**АНАЛІЗ КРЕДИТНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
УКРАЇНСЬКИХ БАНКІВ****ОЛЬГА ЗАСЛАВСЬКА,**

аспірант кафедри банківського менеджменту та обліку

Тернопільського національного економічного університету

У статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти кредитно-інвестиційної діяльності вітчизняних банків. Виконано оцінку кредитно-інвестиційного портфеля банківського сектора України. Розглянуто тенденції розвитку кредитно-інвестиційної діяльності банків на сучасному етапі. Виконано аналіз практики кредитно-інвестиційної діяльності українських банків за період 2008-2012 роки.

Ключові слова: кредит; інвестиції; цінні папери; кредитно-інвестиційна діяльність банку; кредитно-інвестиційний портфель банку.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України, послідовне зростання та ефективна діяльність усіх її галузей вимагають активізації інвестиційного процесу в країні. У контексті проблеми особлива роль належить банківському сектору як домінуючій ланці фінансової системи. Комерційні банки забезпечують трансформацію капіталу та виступають посередниками в перерозподілі тимчасово вільних коштів, що набуває особливої актуальності в активізації інвестиційної діяльності.

Інтеграційні та глобалізаційні процеси вимагають від банківської системи дедалі різноманітнішого кола операцій, а відповідно, і підвищення рівня ресурсного забезпечення, удосконалення управління ризиками та стабільного функціонування. Тому основною передумовою розвитку вітчизняної економіки є інтенсивний розвиток банківської сфери шляхом розширення спектра операцій та послуг. Кредитно-інвестиційна діяльність банків є порівняно новим, але перспективним напрямом. Ураховуючи те, що на сучасному етапі інвестиційна привабливість вітчизняної економіки в міжнародному аспекті є досить низькою, інтерес до українських банків як до можливих інвесторів зростає. Співпраця банків із ре-

альним сектором економіки, у першу чергу, на кредитно-інвестиційній основі, є пріоритетним завданням для обох сторін. Гостра потреба господарюючих суб'єктів в інвестиціях породжує проблему пошуку їх ресурсного забезпечення. В умовах недостатності власних коштів для розвитку підприємницької діяльності саме банківські кредити можуть стати основним джерелом реалізації вітчизняних інвестиційних проектів. Водночас, існує ряд проблем, пов'язаних із залученням банківських ресурсів у реальну економіку. Серед факторів, які перешкоджають довгостроковому кредитуванню господарюючих суб'єктів, виділяють високі процентні ставки за кредит, обмежені обсяги банківських ресурсів, ризики фінансування та відсутність досвіду організації ефективної кредитно-інвестиційної діяльності.

Огляд та аналіз досліджень і публікацій. Необхідність активізації інвестиційного кредитування зумовила появу значної кількості праць вітчизняних та зарубіжних авторів, присвячених дослідженню ролі банківської системи у фінансуванні реального сектора економіки. Серед вітчизняних науковців варто виділити праці І. Бланка, Л. Кльоби, С. Леонова, Б. Луціва, Т. Майорової, А. Пересади та інших.